Grzegorz Paluszak
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ZWIĄZEK CYKLI REGIONALNYCH POMIĘDZY KREDYTEM BANKOWYM A PKB WE WŁOSZECH W LATACH 1999-2007

Wstęp

W Unii Europejskiej zachodzi z jednej strony proces integracji, a z drugiej regionalizacji. Przykładem tego są również Włochy. W ostatnich latach kraj ten przeszedł proces decentralizacji, którego rezultatem jest dość duża autonomia gospodarcza regionów. Włochy z państwa scentralizowanego przekształciły się w państwo regionalne. Włoski system bankowy także ulegał silnym przemianom, związanym przede wszystkim z procesem integracji europejskiej. Celem pracy jest zbadanie związku pomiędzy działalnością kredytową banków w regionach a siłą gospodarki regionów Włoch w latach 1999-2007. Z powodu opóźnień w publikacji danych dotyczących regionów badania zakończono na 2007 r.

Strukturę artykułu podporządkowano jego celowi. Na początku przedstawiono zróżnicowanie siły gospodarczej regionów włoskich. Następnie zaprezentowano teorię dynamiki regionalnej L.H. Klaassena. Na jej podstawie dokonano podziału regionów włoskich według cykli regionalnych PKB i kredytów bankowych w latach 1999-2007. W kolejnym punkcie zbadano związek faz cykli regionalnych PKB i kredytów bankowych we Włoszech w latach 1999-2007. W ostatnim punkcie przedstawiono wnioski wynikające z badania.

1. Zróżnicowanie siły gospodarczej regionów włoskich

W celu pokazania zróżnicowanej siły gospodarczej regionów włoskich obliczono przeciętny PKB Włoch. Na jego podstawie podzielono regiony włoskie na dwie grupy pod względem PKB. Regiony, które osiągnęły przeciętny poziom PKB wyż-

szy niż średni poziom, zaklasyfikowano jako bogate. Pozostałe natomiast uznano za biedne. Podział ten przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Podział regionów na bogate i biedne według przeciętnego PKB Włoch w latach 1999-2007

Lp.	Nazwa regionu	Podział regionów
1	Lombardia	bogate
2	Lacjum	
3	Wenecja Euganejska	
4	Emilia-Romania	
5	Piedmont	
6	Toskania	
7	Kampania	
8	Sycylia	
9	Apulia	
10	Liguria	
11	Marche	
12	Friuli – Wenecja Julijska	
13	Kalabria	biedne
14	Trydent – Górna Adyga	
15	Sardynia	
16	Abruzja	
17	Umbria	
18	Basilicata	
19	Molise	
20	Valle d'Aosta	

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych Bank of Italy (2010).

W wyniku podziału otrzymano 12 regionów bogatych oraz 8 biednych. Najbogatszym regionem okazała się Lombardia, zaraz za nią znalazły się Lacjum oraz Wenecja Euganejska. Najbiedniejszym obszarem był natomiast region specjalny Valle d'Aosta.

2. Teoria dynamiki regionalnej L.H. Klaassena jako podstawa podziału regionów państwa

Wzrost gospodarki całego państwa można rozpatrywać jako wypadkową wzrostu poszczególnych regionów. Jednak, jak słusznie podkreśla Domański (1989), krzywa wzrostu krajowego różni się znacznie od krzywych wzrostu poszczególnych regionów. Krzywe regionalne mają przebieg bardziej zróżnicowany, a krzywa krajowa jest uśrednionym i wygładzonym obrazem tendencji regionalnych. Zróżnicowanie poziomów wzrostu poszczególnych regionów przedstawia ich indywidualne drogi rozwoju. Stąd w badaniu ważna jest analiza danego zjawiska w ujęciu regionalnym. Podstawę takiej analizy może stanowić teoria dynamiki regionalnej.

Teorię dynamiki regionalnej sformułował Klaassen (1987). Na podstawie dwóch kryteriów podzielił regiony holenderskie na cztery kategorie. Pierwszym z kryteriów był poziom dochodu na początku okresu badawczego, a drugim zmiana dochodu w ciągu tego okresu. Zastosowanie tego ostatniego kryterium podziału wprowadziło do analizy element dynamiczny, który pozwolił zbadać nie tylko pozycję regionu w danej jednostce czasu, ale również i jej zmiany w całym badanym okresie. Podział regionów według dwóch kryteriów wykorzystanych przez L.H. Klaassena przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Kryteria podziału regionów państwa według faz cyklu regionalnego zgodnie z teorią L.H. Klaassena

Zmiana w badanym okresie	Poziom na początku okresu badawczego	
	≥ średnia	< średnia
≥ średnia	obszar prosperujący (prosperity)	obszar potencjalnie prosperujący (ożywienie)
< średnia	obszar potencjalnie rozwijający się (recesja)	obszar rozwijający się (depresja)

Źródło: Klaassen (1987).

L.H. Klaassen (1987) zaliczył do obszarów prosperujących te, których sytuacja jest bardzo dobra. Generalnie są nimi regiony wysoko rozwinięte i nadal dynamicznie się rozwijające. Poziom i zmiana badanego zjawiska są powyżej średniej krajowej. W tej grupie regiony stają się coraz bogatsze, a panujące w nich warunki życia są bardzo dobre i stale się poprawiają wraz z upływem czasu. Wprost przeciwnie jest w przypadku regionów rozwijających się, dla których obie wielkości wykazują wartość poniżej przeciętnej krajowej. Są to obszary biedy, bez własnego potencjału rozwojowego, wymagające doinwestowania i szczególnego zainteresowania ze strony państwa.

Regiony, w których poziom badanego zjawiska jest powyżej przeciętnej, a tempo wzrostu poniżej, noszą nazwę obszarów potencjalnie rozwijających się. Reprezentują one tereny wysoko rozwinięte, ale charakteryzujące się przy tym tendencją spadkową tempa dochodu. Gdyby taka tendencja się utrzymała, przekształciłyby się w regiony rozwijające się. Ostatnią grupę tworzą regiony potencjalnie prosperujące, które mają korzystną perspektywę rozwoju. Ich dochód jest wprawdzie niższy od średniego, ale tempo jego wzrostu przewyższa przeciętny dochód państwa. Jeżeli tempo wzrostu utrzyma się, region taki może przejść do wyższej kategorii – regionów prosperujących. Regiony potencjalnie prosperujące są obszarami słabo rozwiniętymi, które dysponują dużym potencjałem, dzięki czemu cechuje je szybki rozwój.

3. Podział regionów włoskich według cykli regionalnych PKB i kredytów bankowych w latach 1999-2007

Analizę dynamiki regionalnej przeprowadzono na podstawie danych dotyczących PKB regionów włoskich oraz sumy kredytów udzielonych przez włoskie instytucje kredytowe. Pierwsza zmienna stanowi podstawę rozwoju gospodarki Włoch, a druga – rozwoju bankowości w regionach włoskich. Badanie obejmuje lata 1999-2007. Podziału regionów dokonano analogicznie jak w przypadku klasyfikacji zastosowanej przez Klaassena. Poziom danego zjawiska w poszczególnych regionach w 1999 r. porównano do średniego jego poziomu we Włoszech. Następnie obliczono zmianę w badanym okresie i porównano ją ze zmianą dla całego państwa. W wyniku przeprowadzonych obliczeń ustalono poziom rozwoju danego regionu ze względu na poziom oraz tempo zmian PKB jak i wartość udzielonych kredytów. Na tej podstawie dokonano podziału regionów włoskich na cztery kategorie. Wyniki badania przedstawiono w tabelach 3 i 4.

Ze względu na sumę udzielonych kredytów wyróżniono cztery regiony w fazie prosperity, cztery w fazie ożywienia, dwa w fazie recesji oraz dziesięć w fazie depresji. Obszary prosperujące są regionami znajdującymi się na północy państwa. Do grona tych regionów weszła między innymi Lombardia, która miała jeden z największych udziałów sektora finansowego w państwie. Obszary znajdujące się w recesji to Piedmont oraz Lacjum. W przypadku tego ostatniego regionu, pomimo że udział sektora usług finansowych ma także duży udział w państwie, wydatki gospodarstw domowych oraz inwestycyjne są na dość przeciętnym poziomie. Do grupy obszarów depresyjnych, wymagających doinwestowania, wchodzą głównie obszary południowe. Należy zaznaczyć, że rozwój działalności kredytowej jest w nich na znacznie niższym poziomie aniżeli na północy czy w centrum. Warto również zauważyć, że w grupie regionów potencjalnie prosperujących znajduje się Abruzja. Region ten faktycznie dysponuje dużym potencjałem rozwojowym.

Tabela 3. Podział regionów włoskich według kredytów bankowych w dynamice regionalnej zgodnie z teorią L.H. Klaassena

Zmiana w latach 1999-2007	Poziom w 1999 r.	
	≥ średnia	< średnia
≥ średnia	Lombardia Wenecja Euganejska Emilia-Romania Toskania	Trydent-Górna Adyga Abruzja Molise Marche
< średnia	Piedmont Lacjum	Liguria Valle d'Aosta Fr.-Wenecja Julijska Umbria Kampania Apulia Basilicata Kalabria Sycylia Sardynia

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych Bank of Italy (2010).

Tabela 4. Podział regionów włoskich według PKB w dynamice regionalnej zgodnie z teorią L.H. Klaassena

Zmiana w latach 1999-2007	Poziom w 1999 r.	
	≥ średnia	< średnia
≥ średnia	Lombardia Wenecja Euganejska Emilia-Romania Marche Lacjum	Liguria Trydent-Górna Adyga Toskania Umbria Kampania Abruzja
< średnia	Piedmont Molise Sycylia	Valle d'Aosta Fr.-Wenecja Julijska Apulia Basilicata Kalabria Sardynia

Źródło: opracowanie i obliczenia własne na podstawie danych Bank of Italy (2010).

Biorąc pod uwagę PKB, do grupy obszarów prosperujących zaliczono pięć regionów, do recesyjnych – trzy, depresyjnych – sześć oraz sześć w fazie ożywienia. Podział ze względu na PKB różni się nieco od klasyfikacji dokonanej na podstawie kredytów, jednakże kilka regionów (w szczególności południowych) zaklasyfikowano do tej samej fazy cyklu regionalnego.

4. Związek faz cykli regionalnych PKB i kredytów bankowych we Włoszech w latach 1999-2007

W celu ustalenia związku faz cykli regionalnych PKB i kredytów bankowych we Włoszech nadano rangi poszczególnym fazom cyklu regionalnego. Następnie obliczono korelację pomiędzy fazami cyklu regionalnego PKB i kredytów bankowych. W pracy wykorzystano analizę korelacji rang Spearmana ze względu na jakościowy charakter badanych cech faz cykli regionalnych. W zależności od występującej fazy cyklu regionalnego nadano wszystkim regionom włoskim w całym badanym okresie następujące rangi: 4 w prosperity, 3 w ożywieniu, 2 w recesji i 1 w depresji.

Na podstawie analizy korelacji rang Spearmana stwierdzono, że współczynnik korelacji między fazami cyklu regionalnego PKB i kredytu bankowego wynosi 0,8084. Zatem zachodzi związek pomiędzy fazami cyklu regionalnego działalności kredytowej banków a PKB regionów. Dodatkowo okazał się on statystycznie istotny. Można stwierdzić, że występują powiązania między działalnością kredytową banków w regionach a siłą gospodarczą regionów włoskich.

We Włoszech regiony są na zróżnicowanym poziomie gospodarczym. Są wśród nich regiony bogate i biedne. W związku z tym interesujące jest przeprowadzenie analizy korelacji rang Spearmana pomiędzy fazami cyklu regionalnego kredytów bankowych i PKB oddzielnie dla regionów bogatych i biednych. Dla regionów bogatych współczynnik korelacji wyniósł 0,11, co oznacza brak związku. Natomiast w przypadku regionów biednych był równy 0,79, wskazując na dodatnią i silną korelację. Współczynnik korelacji okazał się również statystycznie istotny. W związku z tym stwierdzono powiązanie faz cyklu regionów biednych dla kredytów banków i PKB. Związek taki jednak nie zachodzi dla regionów bogatych. Siła gospodarcza w regionach biednych jest dość mocno powiązana z działalnością kredytową banków. W przypadku regionów bogatych ich rozwój gospodarczy nie wiąże się tak silnie z działalnością kredytową banków, co może wskazywać na duży udział innych niż kredyt bankowy źródeł pozyskiwania funduszy obcych, np. za pomocą emisji dłużnych papierów wartościowych.

Zakończenie

Na podstawie wyników badania stwierdzono, że występowały silne związki pomiędzy działalnością kredytową banków a siłą gospodarczą regionów włoskich. W badanym okresie zachodziła zależność pozytywna pomiędzy kredytami bankowymi a PKB regionów włoskich. Przyczyny tego zjawiska można dostrzec w odmiennych źródłach pozyskiwania kapitałów obcych przez regiony w zależności od ich stopnia rozwoju ekonomiczno-finansowego. Finansowanie biednych regionów zależało w dużym stopniu od kredytów bankowych, a bogatych regionów w coraz większym stopniu od innych źródeł pozyskiwania funduszy obcych. W biednych regionach dominowały kredyty banków o zasięgu regionalnym, a w regionach bogatych kredyty banków uniwersalnych o zasięgu ogólnokrajowym.

Banki uniwersalne o zasięgu ogólnokrajowym, a często nawet międzynarodowym ułatwiają regionom bogatym zróżnicowanie źródeł finansowania, a dzięki niemu mniejszą koncentrację ryzyka kredytowego. Jednocześnie banki uniwersalne otwierają dostęp bogatym regionom do pozyskiwania funduszy na rynku kapitałowym, nie tylko krajowym, ale również zagranicznym. Banki uniwersalne dążą do unikania negatywnej selekcji kredytobiorców z regionów biednych o wyższym stopniu ryzyka kredytowego, skłonnych zapłacić wyższe oprocentowanie niż kredytobiorcy z regionów bogatych o niższym stopniu ryzyka kredytowego, skłonnych zapłacić niższe oprocentowanie.

Na podstawie sformułowanych wniosków można sądzić, że transformacja kapitałów pieniężnych przez banki nie jest wystarczająca w zmniejszaniu zróżnicowania regionalnego w gospodarce włoskiej. Zbyt silnie ekonomiczno-finansowe zróżnicowanie regionów utrudnia kierowanie się przez banki w swojej działalności doskonale funkcjonującym mechanizmem rynkowym. Jego niedoskonałość uwidacznia się w problemie negatywnej selekcji czy asymetrii informacji w działalności kredytowej banków uniwersalnych o zasięgu ogólnokrajowym, zamierzających finansować kredytobiorcę z regionu biednego.

Związek ekonomiczno-społeczny banków i regionów badany za pomocą metody dynamiki regionalnej z punktu widzenia gospodarki całego państwa jest faktycznie uśrednionym i wygładzonym obrazem tendencji regionalnych. Potwierdza on silną zależność całej gospodarki włoskiej od kredytu bankowego. Natomiast z punktu widzenia podziału państwa włoskiego na regiony bogate i biedne stwierdza się silną zależność gospodarki regionów biednych jedynie od kredytu bankowego.

Dotychczasowe wnioski prowadzą do ogólnej refleksji, że: w warunkach nasilających się tendencji globalizacji i regionalizacji we współczesnym świecie pełna analiza rozwoju bankowości i jej wpływu na rozwój gospodarki państwa jest konieczna nie tylko na poziomie ogólnokrajowym czy międzynarodowym, ale również na poziomie regionów. Silniejszy stopień decentralizacji podejmowania

decyzji i działalności banków uniwersalnych w regionach może ułatwić im konkurowanie z innymi podmiotami finansowymi na rynkach lokalnych, a zarazem szybciej i lepiej reagować na potrzeby regionów, przyczyniając się do zmniejszania zróżnicowania pomiędzy regionami.

Bibliografia

Bank of Italy (2010), http://bip.bancaditalia.it/ [dostęp 01.2010].

Domański R. (1989), *Cykle regionalne w gospodarce planowej*, Przegląd Geograficzny, t. LXI, z. 1-2.

Klaassen L.H. (1987), *Regional dynamics*, w: L. van den Berg, L.S. Burns, L.H. Klaassen (red.), *Spatial cycles*, Gower Publishing Company, Aldershot-Brookfield.

THE RELATIONSHIP OF REGIONAL CYCLES BETWEEN BANKING CREDIT AND GDP IN ITALY IN PERIOD 1999-2007

Summary

The aim of the article was to analyse and assess the relationship of regional cycles between banking credit and GDP in Italy in period 1999-2007. In this article was applied the regional dynamics method of L.H. Klaassen. The regional division of Italy was focused on the two variables: banking credit and GDP. The results confirm investigated hypothesis about the positive relation between banking credit and GDP. The poor regions were stronger depended on banking credit than the rich regions.